

No. 979

**O INFORMAȚIE GERMANĂ DIN 1838
DESPRE MIȘCAREA ȘTIINȚIFICĂ
ȘI MEDICALĂ ÎN MOLDOVA**

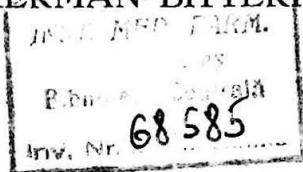

TEZĂ

PENTRU
DOCTORAT ÎN MEDICINĂ ȘI CHIRURGIE
PREZENTATĂ ȘI SUSȚINUTĂ ÎN ZIUA DE 1936.

DE

Dr. HERMAN-BITTERFELD

1936

UNIVERSITATEA „REGELE FERDINAND I.“ DIN CLUJ
FACULTATEA DE MEDICINĂ

Decan : Prof. Dr. D. MICHAÏL

Profesori :

Clinica stomatologică	D=1	Dr. Aleman I.
Bacteriologie	" "	Baroni V.
Istoria medicinei	" "	Bologa V.
Patologia generală și experimentală	" "	Botez A. M.
Clinica oto-rino-laringologică	" "	Buzoianu Gh.
Istologia și embriologia umană	" "	Drăgoi I.
Fiziologia umană (supl.)	" "	Drăgoi I.
Semiologia medicală	" "	Goia I.
Clinica ginecologică și obstetricală	" "	Grigoriu C.
Clinica medicală	" "	Hajieganu I.
Medicina legală	" "	Kernbach M.
Clinica oftalmologică	" "	Michail D.
Clinica neurologică	" "	Minea I.
Igiena și igiena socială	" "	Moldovan I.
Radiologia medicală	" "	Negru D.
Anatomia descriptivă și topografică	" "	Papilian V.
Clinica chirurgicală }	" "	Pop A.
Medicina operatorie }	" "	Popoviciu Gh.
Clinica infantilă	" "	Popoviciu Gh.
Farmacologia și farmacognozia (supl.)	" "	Sturza M.
Balneologie	" "	Tătaru C.
Clinica dermato-venerică	" "	Țeșosu E.
Clinica urologică	" "	Thomas P.
Chimia biologică	" "	Urechia C. I.
Clinica psihiatrică	" "	Vasiliiu T.
Anatomia patologică	" "	

JURIUL DE PROMOȚIUNE:

Președinte : D=1 Prof. Dr. Valeriu Bologa

Membrii : { " " " I. Aleman
 " " " Gh. Buzoianu
 " " " M. Sturza
 " " " E. Țeșosu

Supleant : „ Doc. Dr. A. Iancu

*Părinților
Surorilor
Fraților
iubire și recunoștință neșarmurită.*

*Domnului Prof. Dr. V. Bologa
pentru onoarea de a-mi prezida
teza și îndrumările binevoitoare.
Dragoste și mulțumiri sincere.*

*Juriului meu de promoție și
tuturor Domnilor Profesori ai
Facultății de Medicină din Cluj.
Omagiu și recunoștință.*

INTRODUCERE.

În anul 1839 a apărut în „*Medicinischer Almanach*“, redactat în Berlin de *Dr. I. I. Sachs*, un articol semnat de un oareșicare *Dr. S.d.* din Viena, intitulat „*Ärztliche Mitteilungen aus der Moldau*“, cu un postscriptum, dela pagina 116 până la pag. 130 (8°).

Acest articol care prezintă un document important contimporan pentru începuturile mișcării științifice și medicale la noi, ca și pentru medicina populară românească și stările sanitare din acea vreme, a fost semnalat de dl. profesor *V. Bologa*, în două articole (*Revista științelor medicale* 1925 și *Revista științifică „V. Adamache“* 1927).

Având în vedere importanța documentară a acestui articol, dl. Prof. Bologa m'a însărcinat să-l traduc în extenso și să-l comentez în această teză.

Planul lucrării este următorul :

I. Traducerea articolului.

II. Note explicative la unele amănunte din articol.

III. Câteva considerațiuni asupra articolului.

Cifrele din paranteză cari se găsesc resfirate în traducerea articolului, indică notele din capitolul II al lucrării.

I. Traducerea articolului „Comunicări medicale din Moldova“ de Dr. S=d.

Ca și celelalte reforme binefăcătoare datorite direct sau indirect, ultimei ocupațiuni rusești, și organizarea sanitară a țării mai lasă încă mult de dorit. Trebuie să înfierăm mai ales faptele și activitatea netulburată ale vracilor, medicaștrilor și șarlataniilor de tot felul, cari mai sunt încurajați, chiar și de unele personalități importante, dela Curte și din cler. Populația noastră, în mare parte incultă și încătușată de prejudecăți, preferă bozgoanele lor, unui tratament medical rațional. E drept că numărul medicilor nu este încă destul de mare, deși de vreo câțiva ani s'au așezat și în Moldova unii cu diplome din Viena, Berlin și München, între ei și câțiva fii ai țării. Țăranul moldovean nu prea caută ajutorul medicului. Deoarece din fire este sănătos, el nici nu are nevoie de el. Când începe boala el se folosește de obicei de o seamă de leacuri casnice, tradiționale și mult încercate, experimentate de bătrânii familiei sau satului. Numai după ce acestea dau greș el se adresează medicului care adesea nu-i decât un simplu șarlatan. Este evident că oameni de felul acesta nu sunt de prea mare folos pentru demnitatea medicinei. Fiecare medic își poate ușor gândi ce greu se poate afla în astfel de împrejurări neprielnice, o anamneză bună a boalelor.

Traitul boerului, bogătaşului și al funcționarului e cu totul deosebit de al țăranului. În multe privințe obiceiurile lor se apropie de cele orientale. Aflăm însă și multe trăsături din moravurile nemțești și franțuzești. Influențele apusene sunt tot mai intense, deoarece ținerimea în ultimul timp caută din ce în ce mai mult să-și câștige cultura acestor țări. În general se poate observa o îndreptare tot mai

accentuată a orientării politice a Principatului către apus. La această categorie de oameni, medicul e tot mai mult apreciat și se solicită ajutorul său.

Legea stabilește că practica se poate exercita numai de medici cu diplome universitare și că numai farmaciști diplomați pot să-și deschidă oficine. Totuși acest lucru nu se îndeplinește prea strict, din pricina ingerințelor celor sus puși, pe cari le-am amintit mai sus. Trebuie să mai stigmatizăm și faptul că medicii promovați la unele universități germane, fără a fi luat parte la învățământul clinic necesar și fără a fi făcut examenele de stat obligatorii pentru Germani, sunt considerați ca egali celor cu o pregătire ireproșabilă, ca de ex. cei care au studiat atât practic cât și teoretic la una din cele 5 universități austriace și au trecut examenele cerute (1). Examenul de liberă practică pentru dobândirea dreptului la exercițiul carierii în țară, introdus în Iași, nu poate repara acest neajuns; argumenta et exempla essent odiosa.

O farmacopee a țării lipsește încă, deasemeni taxa oficială a medicamentelor (2). Ele se înlocuiesc mai ales cu cele austriace, dar receptura se mai face și după farmacopeele altor țări, deoarece în Moldova practică medici de cele mai variate origini.

Boațele sporadice mai frecvente în Moldova sunt următoarele: Apoplexiile la cari populația e foarte predispusă din cauza alcătuirii somatice. Hidropiziile cauzate de staze în pânțec; neglijate de obicei, ele duc la moarte. Gufa cauzată de schimbările mari a influențelor atmosferice, de abuzul vinului, îmbrăcămintea populației și posturile frecvente și lungi (3). Răia cu toate fenomenele cari o întovărășesc și cu consecințele neglijării ei și tratamentului irațional. Sifilisul, destul de frecvent în Iași și târguri, se găsește rar la țară; blenoragiile cronice foarte tenace și eflorescențele herpetice deosebit de frecvente, trebuiesc atribuite tratamentului neglijent (4). Se observă foarte rar scorbutul, în schimb se văd cazuri de stomacace, după cum se pare transmisă prin contagiuni. Consumarea zilnică a uleiului și obișnuința la mâncări și băuturi reci sunt cauzele rarității colicelor. Din fericire nu se văd prea mulți alienați; majoritatea lor suferă de mania religioasă; nenorociții aceștia se duc la Mănăstirea Neamțului, unde se scoate diavolul din ei cu descântece, rugăciuni și post. Natural că nici nu este vorba de un tratament medical. Tot așa se tratează epilepticii și cei cu coree etc. În văile adânci ale Carpaților se observă numai uneori gușa, mult mai rar decât în Ardealul învecinat. De asemenea cretinismul aproape nu poate fi văzut în timp ce el se

găsește în Transilvania mai ales în Valea Oltului. Deformările sistemului osos se găsesc în Moldova mai rar decât în Ardeal și Ungaria. Rare sunt boalele de ochi și urechi, și mai rare ale dinților. Bate la ochi că hidrofobia nu se găsește aproape niciodată, cu toate că în toată țara aleargă câini părăsiți în cânduri; cauza pare a fi libertatea mai mare în satisfacerea instinctelor sexuale, cantitatea îndestulătoare a apei și locuințele simple. Dintre boale endemice amintim o formă modificată a febrei gastro-bilioase, care se datorește în parte climatului și felului de a locui al Moldovenilor, în parte traiului și obiceiurilor lor. Ea trece ușor în forma nervoasă și tifică (5). Obiceiul foarte răspândit mai înainte, de a se lua sânge fără nici o indicație și a se administra după aceea quinquina, avea drept urmare o mortalitate mare. În majoritatea cazurilor metoda de evacuare face bine. Ca la toate popoarele cari postesc mult (Moldovenii aparțin bisericii grecești), după încheierea posturilor se ivesc febrele gastrice. Ele sunt mai dese după postul Paștelui, care e cel mai lung și după care se consumă în exces carnea de care oamenii s'au lipsit atât timp, prăjituri grase (între cari unele făcute din făină, lapte și ouă, fripte subțiri în grăsimi și numite plăcinte) și beuturi alcoolice. Febrele intermitente se găsesc adesea în jurul Iașilor. Ele sunt cauzate primăvara de miasmele nenumăratelor bălți și bălțoci, de atmosfera rece și umedă. Cele cari se ivesc toamna au caracter mai ales bilios; fiind refractare și de obicei neglijate, ele sunt izvorul celor mai variate suferințe consecutive. Febre reumatice se ivesc în Iași și împrejurimi deosebit de frecvent, mai ales primăvara când evoluează în spre inflamațiuni pleuretice, pericardice și peritoneale. Climatul, traiul și îmbrăcămintea sunt cauzele lor; ele pricinuesc, pe lângă un tratament nepotrivit al afecțiunii acute, foarte des reumatismul cronic. De remarcat e frecvența mare a hemoroizilor, chiar și la copii de 3—4 ani. Tot atât de des găsim hemoroizii bășicii urinare. Cauzele lor principale trebuiesc căutate în obiceiul oriental de a ședea toată ziua cu picioarele încrucișate pe divan, în abuzul cafelei care se dă și copiilor, al vinului și altor beuturi alcoolice, în consumarea de ulei adesea ranced, a mâncărilor condimentate, a mămligii și mălaiului, în abuz de tutun, în folosirea unor purgative și supozitorii drastice și în alte stimulante. Tot aceste cauze contribue de bună seamă și la frecvența leucoreei, care are de obicei un sfârșit foarte trist, deoarece se consultă mai ales babe și vraci. Felurile hernii sunt atât de frecvente încât mulți medici cred că nicări nu se mai află atâtea. Același lucru se poate spune și despre viermii intestinali, cari dau prilej la multe credințe deșarte ale

prostimii despre prezența unor broaște și șerpi în pânțecă. Scrofuloza, rahitismul, atreția, ipocondria și histeria sunt un fel de privilegiu al locuitorilor capitalei, al bogaților și târgoveților. Epilepsia, mai deasă la femei e atât de răspândită în Moldova, încât *Dr. Wolf* care a trăit aci la începutul veacului, o consideră endemică. El aplica cu succes o tinctură de flori de *Anchusa officinalis*, iar când aceasta nu avea efect, administra o tinctură din flori proaspete de *Campânula rotundifolia* (6). Cea mai temută molimă e ciuma orientală; de obște ea e adusă din Turcia, niciodată nu și-a avut originea în Moldova. De când granița turcească e mai bine păzită și există o poliție sanitară mai bună, nu s'a mai ivit. Carantină pentru Moldova este în apropierea portului Galați la Dunăre și se găsește în prelungirea liniei de 12 instituții similare muntene, cari toate sunt organizate după modelul contumaciilor chesaro-crăiești austriace. Febrele nervoase, tifosul, febrele putride, febrele bilioase, febrele gastrice, precum și febrele intermitente reumatice și simple inflamatorii, bântuiesc de multe ori epidemic, mai ales în capitala Iași (7).

Ravagiile vărsatului negru, care apare regulat la 3-4 ani au pregătit terenul favorabil pentru introducerea vaccinării. Ea a fost primită de populație fără acea teamă, cu care a fost întâmpinată în alte țări. Doctorul *Hesse*, medicul principelui *Alexandru Moruzzi*, a început s'o practice în Moldova la 1803. *Dr. Fröhlich* a aplicat-o mai departe, având încredințarea de la Domn de a vaccina gratuit pe toți Moldovenii (8).

Rubeola e mai frecventă decât scarlatina, nu se observă însă rușea. Erizipelul, mai des de origine gastrică, se numără în Moldova printre boalele epidemice și este întovărășit ca și în Ardealul învecinat de cele mai alarmante simptome. Poporul aplică camfor în săculețe cu ierburi, fumigațiuni cu ceară, oncțiuni cu grăsime de vițzure, așa numitele globule elisabetine, inspersiuni cu bol armenesc și fibișir, intern ceaiu de soc (9).

Diareea și mai cu seamă disenteria apar toamna. Holera asiatică invadase Moldova în 1831 venind din Basarabia și aci a produs aceleași turburări și aceleași ravagii ca în alte părți. După obiceiul vechiu din timpul epidemiilor de ciumă, boerii se refugiară din capitală la țară; au fugit și mulți medici lăsând pe bolnavi în voia soartei. Zile și săptămâni întregi rămâneau cadavre neîngropate și de bună seamă n'au fost pușini morții aparenti, cari au fost coboriți în groapă.

Holera nu a cruțat nici o clasă socială, nici o etate și nici o seminție. Dar cele mai multe jerfte și le-a secerat între Evrei și Ți-

gani. În timp ce molima începuse se descrească în capitală, ea a ajuns la culme în satele din șesul țării. Abia toamna târziu a încetat. Unele localități au rămas nealinse, în regiunile muntoase a făcut mari ravagii. Vreo orientare a epidemiei în răspândirea ei după cursuri de ape, sisteme de văi, anumite altitudini etc. nu s'a putut observa. În schimb s'a remarcat în multe locuri înaintea apariției ei, câte o modificare bruscă a temperaturii și apusuri de soare cu un amurg straniu. Și în Moldova s'a discutat pro și contra contagiozității acestei boale. În orice caz nu încapă nici o îndoială, că din cauza groazei și fricei ea s'a răspândit extraordinar de repede, mai ales în Iași. Ca profilactice se întrebuintează anghelica și camforul, ca medicamente: camfor, opiu, aromatice mai ales camomilă și mentă, alcoolice și apa rece.

Influența seceră mai puține victime, lasă încă cu atât mai mult maladii cronice în urma ei.

În fruntea întregii organizațiuni sanitare a țării este în prezent protomedicul din Iași (cavalerul *Dr. de Czihak*). Cele 3 districte au câte un physicus, capitalele districtelor au câte o farmacie bine înzestrată, supravegheată de physicusul respectiv. În Iași sunt 4 physici și există 7 farmacii, mulți felceri și maeștri obstetriciani.

Un lucru nou pentru Moldova a fost instituirea verificatorilor oficiali ai cazurilor de moarte, creată cu prilejul ultimelor reforme.

În Iași există spitalul civil Sf. Spiridon, înființat de principele Ghica la începutul veacului trecut. Are o clinică medicală și chirurgicală, asemănătoare instituțiunilor de felul acesta din Austria. Mai există un spital militar, înființat în ultimul timp și un spital pentru pușcăriași. Ar fi de dorit să se mai înființeze un spital obștesc și un azil pentru copiii părăsiți, un ospiciu de alienați, un azil de orbi și surdomuși.

Medicina populară, pe care am mai amintit-o e exercitată de babe. Ele cunosc o sumedenie de leacuri folositoare. Artă lor e de a aplica în mod tradițional o seamă de mijloace, cari nu sunt chiar întotdeauna prea rașionale. Nu va fi lipsit de interes să citez aci câteva:

La dureri de cap se aplică pe frunte și occiput frunze de curchiu sau hrean ras cu sare și oțet. *Erisipelul capului* se tratează cu aceleași mijloace sau se aplică un amestec de camforă, săpun, rachie și ulei. *Erisipelul feții* se tratează cu fomențațiuni de flori de teiu și făină de păsat. Aceasta se aplică în prima zi; a doua zi se face un decoct din crengi de corn (*Cornus mascula*), se toarnă într'un lighian și se așează în el pietre înfierbântate. Vaporii care se dezvoltă sunt

conduși la fața bolnavului. Alții aplică pe pielea bolnavă partea internă dela coaja socului.

Oftalmiile cronice se tratează cu un decoct de rostopască sau cu o masă de ceapă zdrobită în miere, însfârșit și cu un decoct de sâmburi de gutui cu alaun. Peste noapte se aplică pe ochi și un emplastru cu pelin. La *dureri de dinți* se folosește praf de dinte de cal aprins în pipă, aspirându-se fumul său; se mai aplică și salvia și serpyllum, sau se vără în găurile măselelor camforă și tămâie. La *stomacace* se face un decoct din crengi de măr cu rod dulce și un-guraș, căruia i se mai adaugă sulfat de cupru și alaun ars. Impotriva *anghinei* se ia un gargarizm din sucule acru al sfeclei murate; extern se fac cataplasme cu cuib de rândunică fiert în lapte. La *tuse* se ia un decoct de podbal cu zahăr-candis, sau hrean ras cu cantitate dublă de zahăr candis, zilnic 3-4 ori o linguriță. Alte leacuri vestite de boale de piept, folosite de Moldoveni sunt: lumânărica (verbascum thapsus), morcov, flori de tei, pîr (triticum repens), păpădie (leontodon taraxacum), boz (sambucus ebulus), fumăriță (fumaria officinalis), su-gel (lamium album), fragi (fragaria vesca), viorele, părul Maicii-Dom-nului (asplenium), scăietă (arretium bardana și lappa), nalbă mare (althaea officinalis) și radix liquiritiæ. Bolnavilor de *pleurezie* li se dă intern zeamă storsă din balegă de cal, extern se aplică pe locul du-reros foi de tutun unse cu miere sau piper negru presărat pe piele de cal, sau hrean ras cu sare și oțet, uns pe o cârpă de in, prăjit la foc și din nou udat cu oțet; acest din urmă revulsiv puternic nu se aplică direct pe piele, ci se așează între bucăți de pânză moale. Pentru promovarea *secrețiunii laptelui* se folosește o ciorbă de meiu și muștar sau de mazăre, rădăcină de pătrunjel, rosmarin și floare de mușcată. *Colicile* se tratează cu un spirit cu semințe de anison, virnaț (ruta), centaurea, ismă (mentha), lămâioara (thymus vulgaris), rostopască (che-lidonium maius), cicoara, pregătit prin digerarea acestor plante în rachiu de săcară și distilare consecutivă. Impotriva *cardialgiei* se ia rachiu de secară, piper, camforă, chinovar și salmiac. Impotriva *holerei* se ia aceeaș tinctură ca și la colici (afară de aceea se mai administrează — după unii cu succes — cenușe de broaște arse, amestecată cu rachiu). *Icterul* se tratează cu dohot. Bolnavii de *diareie* beau oțet cu cenușă și se ung extern cu pelin, dracilă (berberis) și sânge de nouă frați (calamus). La *anurie* se dă pilule de terebentină cu făină de fasole, mazăre turcească, sau se prăjește sămânța de bumbac, se pulverizează și se administrează în rachiu; se mai freacă abdomenul cu ulei de șneapăn. La *metrită* se obicinuesc cataplasme de fărâțe de grâu cu

rădăcini de morcovi, ulei și rachiou de seară. *Hemoroizii* dureroși se tratează cu fumigațiuni de untură râncedă și pucioasă sau cu o massă fiartă în untdelemn. *La febre intermitente* se bea decoct de iarbă mare (Inula Helenii), sau apă de deditei (pulsatilla) până ce se ivesc vărsături. *Căldurile* se tratează cu decoct de foi de smeură. *Ăbcese* proaspete se înmoaie cu ceapă friptă: *ulcere* murdare se digerează cu decoct de crețișoare (alchimilla vulgaris), sau cu foi de varză, sa-
lată, arărie (cynoglossus ofic.) și pălăgină moale (plantago media). *La impetigo* se administrează decoct de lăsnicior (solanum dulcamara), în așa cantități, încât bolnavul adesea cade în narcosă (10).

D-rul Vârnăv a descris în contribuțiunile pentru fiziografia Moldovei sub numele de „cel pierit“ o boală, care se află des la locuitorii acestei țări și care are multă asemănare cu boala „Radesyge“, descrisă de *Rust* („Theoret. prakt. Handbuch der Chirurgie“, volumul 14, p. 122 (11).

Numai la poporul de rând se află un fel de umflături stranii; pielea se îngroașe, se usucă și devine squamoasă, însăfârșit se formează ragade cari sângerează; o slăbire a mușchilor și accelerarea pulsului întovărășesc această boală. Pentru ea ca și pentru „cel pierit“ Moldovenii au leacuri inferne și externe.

Moldova are, mai ales înspre hotarul său către Ardeal, multe *isvoare minerale*, pe care *Fichtel lea* a fixat în parte încă la 1780 pe harta sa mineralogică a Transilvaniei. Sunt mai cu seamă izvoare reci feruginoase alcalinosaline și gazoase. Terme până în prezent n'au fost aflate. Cel mai bun se află în posesiunea farmacistului *Abrahamffy*, care l'a analizat împreună cu d-rul *Zotta* și *Zuccarini* la 1832. Rezultatul a fost publicat în 1833 în *Buchners Repertorium*. Ele încă nu sunt prea folosite și va trece de bună seamă încă multă vreme până la utilizarea lor. Nobilimea și cei înstăriți preferă să se ducă la băile din străinătate.

Post scriptum.

În luna August domnul doctor în Medicină *J. Ch. S. de Czihak*, Ober stabs-medice (medic colonel) în principatul Moldovei, medicul Principelui, profesor de Istoria Naturală în Iași, cavalier al ordinului Sf. Ana, etc., — de origine din Bavaria, — a petrecut câteva zile la noi în Viena și a vizitat mai ales muzeul nostru de Istorie Naturală, spitalul, institutul politehnic și altele. Ne-a comunicat verbal multe lucruri îmbucurătoare despre progresul cultural și mai ales în

domeniul științelor naturale precum și despre măsurile luate de scurt timp pentru a controla exercitarea medicinei în Moldova. *Muzeul de Istorie Naturală din Iași*, creat mai ales din contribuțiile particularilor și fondat de o societate pe acțiuni, posedă afară de unele rarități din țară și multe din străinătate. Se poate afirma acest lucru mai ales despre secția zoologică, care are vii legături cu Parisul. *Flora moldovenească*, e colectată aproape complet în herbarii și poate cu drept cuvânt să stea alături de cea transilvană, adunată de d-rul *Baumgarten* și publicată încă cu 20 ani în urmă, sau de cea galițiană a d-rului *Zawađzki* și de cea bănățeană, studiată și descrisă de *Rochel*. S'au produs și contribuțiuni remarcabile la *geognozia* și *orictonozia* țării, cari până acum de asemenea nu au prea fost studiate. Dl Dr. de *Czihak* se va duce de aci la Paris. La reîntoarcere se va opri și în Freiburg, pentru a lua parte la congresul medicilor și naturaliștilor germani și va ține acolo probabil și unele conferințe. Medicii cari vor exercita în viitor practica în Moldova trebuie să prezinte o diplomă și dovadă că au urmat cursurile unei Universități, (lucru de care înaintea invaziei rusești nu prea întreba nimeni) și să se supue unui examen în fața unui comitet medical din Iași. Numai dacă trece acest examen, vor putea începe practica. Mai mulți fii ai țării cari au studiat în Viena, Heidelberg, München, Pesta, și și-au luat acolo diplome, deasemenea s'au supus acestui examen. Este o inovație care trebuie apreciată cu atât mai mult cu cât mai înainte șarlataneria și înșelăciuni avea drum liber în Moldova și Muntenia. Farmaciile, bine organizate, sunt legate de taxă și strict supravegiate. Educația *moașelor* o îngrijește chiar dl *Dr. Czihak*, care se află de 15 ani în țară și cunoaște bine limba românească. Ar fi foarte necesară formarea unui corp de *veterinari*. Țara fiind mică, n'are încă mijloace pentru așa ceva, deși creșterea vitelor foarte înfloritoare, ar avea nevoie de o astfel de organizație și de o bună poliție veterinară. *Societatea medicilor și naturaliștilor*, care funcționează în legătură cu muzeul amintit, își ține adunările în Iași și are aproape 350 membri din țară și străinătate. Nobilimea moldovenească îi arată mult interes. Diplomele sunt scrise în limba latină, statutele societății în limba românească și cea franțuzească. În același sens ca Dr. de *Czihak* în Moldova lucrează d-rul de *Meyer* în Muntenia (12).

II. Note explicative la unele amănunte din articol.

1. În Germania se făcea o diferență între calificația pur științifică de doctor în medicină și între examenul de capacitate de Stat.

Pentru supușii germani acest examen era obligatoriu înaintea prezentării tezei de doctorat. Absolvirea lui și a unui stagiu spitalicesc dădea dreptul la liberă practică. Străinii puteau obține și titlul de doctor fără examen de Stat, dar atunci nu căpătau libera practică.

În Austria nu se făceau aceste diferențe. Și străinii trebuiau să treacă examenele riguroase ca și indigenii.

2. Abia sub *Davila*, Principatele Române au primit în 1862 prima farmacopee oficială, redactată de *Hepites*.

3. Trebuie ținut seama aci și în cele ce urmează, că terminologia și noțiunile medicale dela începutul veacului trecut nu acoperă perfect cele moderne. Noțiunea de etiologie mai ales, răsărită din o concepție umorală, este de tot diferită de a noastră, care are la bază, în cele mai multe cazuri, concepția anatomo-patologică și bacteriologică.

Așa de exemplu în ceea ce privește guta, cele expuse de autor ne par străinii. Le vom înțelege însă imediat dacă ne dăm seama că în noțiunea de gută el înglobează și cea de artrită reumatică.

4. Boalele venerice în vremea aceea, în care domina încă concepția unicistă, erau considerate ca o boală unică, cu manifestări diferite. „Eflorescențele herpetice“ sunt probabil manifestările cutanate secundare ale sifilisului, în schimb unele manifestări tardive ale sifilisului (terțiar și ereditar) nu se puneau în legătură cu boalele venerice, ci se considerau drept entități morbide independente.

5. Identificarea diferitelor forme de febră pe care le găsim în tratatele vechi este foarte grea, uneori chiar imposibilă. Nu numai lipsa de unitate în terminologie, ci și diferența esențială între concepțiile etiologice de atunci și de azi, îngreunează diagnosticul retrospectiv al acestor febre.

Noțiunea de febră gastro-bilioasă este foarte elastică; ea cuprinde entități nosologice dela simpla gastro-enterită până la diversele forme de icter, întovărășite de temperatură. Unele forme de febră gastro-bilioasă descrise de *Tissot* par a fi forme de febră tifoidă cu tendință spre complicațiuni pulmonare. Alteori se pare că este vorba de paludism grav, (poate forma tropică), cari se prezintă cu o curbă termică mai puțin caracteristică.

6. Adesea hipocondria autorilor mai vechi nu este decât o neurastenie mai gravă. În cece privește atrofia, ea constituie la cei vechi un sindrom, care poate fi identificat, după felul cum o găsim descrisă, uneori cu o miopatie, alteori cu anemie mai gravă, chiar pernicioasă, în sfârșit chiar cu idiozia mongoloidă.

Epilepsia, după cum afirmă autorul, atât de frecventă, de bună seamă nu era decât în puține cazuri o epilepsie esențială; mult mai des va fi fost vorba de convulsii epileptiforme, datorite viermilor intestinali.

Anchusa officinalis = limba bouului, miruță (*Panfu*); rădăcina ei se folosește și azi ca emolient.

Campanula rotundifolia = clopoței, se află în regiunea noastră alpină și subalpină.

7. Febra putridă = febra discrazică = febră adinamică. Ea e identică cu febra tifoidă și exantematicul. După unele descrieri ar putea fi identificată și cu febra puerperală. Febra nervoasă trebuie identificată cu toate afecțiunile febrile, cari prezintă și simptome cerebrale (delir, somnolență, lipsă de cunoștință). Ea se poate identifica cu anumite forme ale febrei tifoide și al exantematicului modern.

Febra tifoidă în sens strict a autorilor vechi este o febră tifoidă cu predominarea manifestărilor abdominale.

Febra intermitentă este malaria noastră, eventual și febra recurentă.

Febra simplă inflamatorie = sinocha = o febră continuă în platou.

8. *Alexandru Constantin Moruzzi* a domnit a doua oară în Moldova între 1802—1806. Românii cunoșteau și aplicau de mult variolizația preventivă pe care o învățaseră dela Turci. Celebrul medic greco-italian *Iacob Pylarino*, care a introdus variolizația la începutul

secolului XVIII, în Italia, a trăit și practicat medicina mult timp în București, în vremea lui *Constantin Brâncoveanu*. Este ușor de înțeles, că Românii familiarizați de mult cu variolizația, au primit fără rezistență metoda mult mai blândă a vaccinării.

9. Nu pare probabil ceea ce spune autorul că rușeola nu era cunoscută în Moldova, când știm că poporul are din timpuri vechi mai multe numiri pentru această boală: pojar, ilez, cori.

Originea gastrică a erizipelului e admisă de toți autorii acelor vremuri. Vom înțelege această etiologie, dacă ne dăm seama că ei confundau erizipelul streptococic cu unele afecțiuni eritematoase ale pielii (cf. Dicționarul medical a lui *Andra*).

Bolul armenesc numit la noi și „chil ermen“ (turc) era un bol compus din „bolus alba“ și materii odorante, (cf. și *Ebstein* „Geschichtliche Entwicklung der Adsorptionstherapie“ în „Knoll's Mitteilungen“, Iulie 1928, p. 26).

10. Aplicarea frunzelor de curechiu și hrean la dureri de cap se face și astăzi în medicina populară moldoveană (cf. *Leon* „Istoria naturală medicală“, etc.).

Coaja de soc tânăr la brâncă se folosește și astăzi (*Leon*).

Rostopasca = calcia mare = tarba rândunelii, se folosea la oftalmii în colirile oculiștilor romani din Dacia Traiană.

Salvia, jaleșul, bogată în substanțe mucilaginoase, e folosită în farmacia oficială pentru decocturi, cari servesc la gargarisme.

Serpyllum = *Thymus Serpyllus*, cimbrisor, are și azi aceeași utilizare în medicina populară.

Cuibul de rândunică servește și în prezent la anghină (*Leon*).

Cardialgia amintită de autor va fi fost adesea identică cu „durerile inimii“ ale poporului, cari nu sunt altceva decât dureri în abdomen.

Mazărea turcească = năut (*Pisum umbellatum*).

11. Lucrarea citată a lui *Vârnav* este teza sa inaugurală „*Rudimentum physiographiae Moldaviae*“, B. Pesta, 1836.

Despre „cel perit“ cf. *Dr. G. Z. Petrescu*, „Studiu asupra cauzelor și lățirii și stării actuale, a sifilisului în România“, București, 1901, pag. 12.

„Sub numele de *cel pierit* țărani confundă cu sifilisul o sumă de afecțiuni cutanate“. „*Tschelperit morbus inter populum Moldavicum sat frequens, maximan offert similitudine cum morbo Radesyge*“. (*Vârnav*, pag. 61). „*Radesyge* sau *Radezyge* nu este însă *sifilis invehit*, cum zice Prof. *I. Felix*, ci după cum a demonstrat *Boeck*,

afecțiunea cutanată produsă de acarul lupului sau *Scabies Norvegica*. Este deci posibil ca numele de *cel perit* să se fi dat la origine afecțiunii norvegiene, ce poate a existat în Moldova, sau mai probabil chiar râei comune, atât de răspândite la sate și adesea complicate cu eczema și ectima, cu care complex dermatopatic s'au confundat erupțiunile sifilitice când au apărut între țărani“.

Despre „cel perit“ și vindecarea sa, cf. și *Leon*, op. cit., pag. 22.

12. Încă la 1830 *Cihac* împreună cu *Zotta* și alții fondaseră „Cercul Ieșean de cetire medicinală“, din care la 1833 s'a dezvoltat „Societatea de medici și naturaliști“. Încă la 1835, donând membri și prieteni ai societății unele obiecte (animale, plante, minerale), se pune baza colecțiilor cari în curând aveau să se amplifice astfel, încât la 1839 *Cihac* poate vorbi prietenilor săi vienezi despre existența unui muzeu la Iași.

Cu studierea florei Moldovei fu însărcinat la 1834 Julius=Edel, Iosif Szabo, Frederic Bell și D. Stănescu.

Baumgarten, medic în Sighișoara, originar din Germania, a fost unul din cei mai însemnați botaniști ai Ardealului. A publicat „Enumeratio stirpium Magno Transilvaniae Principatu praeprimis indigenarum“, lucrare fundamentală pentru botanica ardeleană.

De fapt *Cihac* a și ținut o conferință despre Moldova care s'a ținut la 1838 sub titlul „Bericht ü. d. Zivilisation i. d. Fürstentum Moldau“. Cf. *Bogdan*, „Istoricul, etc.“.

Cf. și *Bogdan*, op. cit. Muzeul medico=istoric din Cluj, posedă astfel de diplome în original.

Dr. *I. N. Meyer*, era medic la curtea domnească din București. A publicat și lucrări despre Români și are merite pentru organizarea sanitară în Muntenia. Mai târziu a trecut ca medic de carantină la Constantinopole.

III. Câteva considerațiuni asupra articolului.

Cum am accentuat în introducere, articolul doctorului anonim (S-d.) din Viena are o deosebită valoare documentară, deoarece el dă informații foarte exacte și ample despre mișcarea științifică și medicală de pe la 1838 în Moldova.

Este un moment important în istoria științelor la noi: e timpul când se pornește un curent științific românesc.

E foarte probabil că autorul deține informațiile direct dela *Cihac* (*Czihac*). În multe privințe ele sunt aceleași pe cari le găsim în conferința lui *Cihac*, ținută la Freiburg în acelaș an. Afară de aceea, nota pronunțat rusofilă, care caracteriza pe *Cihac*, indică, indirect pe inspiratorul articolului. Multe informații se bazează pe cele date cu doi ani mai în urmă de *Dr. Costache Vârnăv* în teza sa inaugurală.

De mare valoare pentru reconstituirea folklorului medical românesc de acum 100 de ani, sunt informațiile despre medicina populară, cari se găsesc în acest articol.

Concluziuni.

1. Articolul semnat de un doctor S—d., „Ärztliche Mitteilungen aus der Moldau“ din „Mediciner Almanach“ (Berlin, 1839), este un prețios document pentru cunoașterea începuturilor medicinei științifice la noi.

2. In el găsim informații despre :

A) Organizarea sanitară a Moldovei la sfârșitul deceniului al IV-lea al veacului trecut.

B) Boalele care bântuiau atunci în Moldova.

C) Medicina populară românească din acele vremuri.

D) Începuturile activității Societății de Medici și Naturaliști din Iași.

Văzuță și bună de imprimat :

Decanul Facultății :

(ss) Prof. Dr. D. MICHAİL

Președintele tezei :

(ss.) Prof. agr. Dr. V. BOLOGA

Bibliografie.

1. Medicinischer Almanach für das Jahr 1839, von Dr. I. I. Sachs. Berlin. Libmann et Comp. 351 p., 8°.

2. *N. A. Bogdan*: Societatea medico-naturalistă și muzeul istorico-natural din Iași. 1830—1919. Iași, Tip. Naț. 1919. 172 p., 8° (45 portrete și 20 ilustrațiuni).

3. *N. Leon*: Istoria naturală medicală a poporului român. Analele Academiei Române. Tom. XXV. București, Göbl, 1903. 161 pag. 8°.

4. *Valeriu Bologa*: Medicina în Moldova la 1838. Extras din Revista științelor medicale, Nr. 10—11, București, Cartea Românească 1925. 11 p. 8°.

5. *V. Bologa*. Știri străine asupra începuturilor vieții științifice și medicale românești în Moldova. Extras din Revista științifică V. Adamache, Nr. 4., Iași, „Viața Românească“, Oct. 1927, 7 p., 8°.